

О‘QITISH JARAYONIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Choriyeva Durdona Anvarovna

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha ta’lim fakulteti Maktabgacha ta’lim psixologiyasi va
pedagogikasi kafedrasi dotsenti,*

Tojiyeva Feruza Azamat qizi

*“Maktabgacha ta’lim psixologiyasi va pedagogikasi”
yo’nalishining 4 kurs talabasi*

O‘qitish jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalar qobiliyatlarini rivojlantirish bolalarning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradigan jarayon bo‘lib, ularning intellektual, jismoniy, hissiy, ijtimoiy va ijodiy salohiyatlarini kengaytirishga qaratilgan. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun qobiliyatlarni rivojlantirish, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli va sog‘lom shaxs bo‘lishlari uchun muhimdir. O‘qitish jarayonida bolalar o‘zlarining qobiliyatlarini aniq kashf etib, ularni to‘g‘ri yo‘nalish bo‘yicha rivojlantirishlari kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalar qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati:

1. Potensialni aniqlash va rivojlantirish: Har bir bolaning o‘ziga xos qobiliyatlari va iste’dodlari bor. O‘qituvchi bolalarni kuzatib borish, ularning qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishga yordam berishi kerak. Bu jarayon bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga katta ta’sir ko‘rsatadi.
2. Kreativlik va ijodiy fikrlash: Bolalar o‘zlarining ijodiy qobiliyatlarini o‘rgatish jarayonida yangi g‘oyalar yaratish, yangiliklarni o‘rganish va yangi tajribalarga tayyor bo‘lishni o‘rganadilar. Bu kreativlik va tasavvurni rivojlantirish uchun juda muhimdir.
3. O‘ziga bo‘lgan ishonch: Qobiliyatlarini rivojlantirish bolalar o‘zlariga ishonchini oshiradi. O‘zlari erishgan muvaffaqiyatlar orqali bolalar o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashadi.
4. O‘quv faoliyatida muvaffaqiyat: Qobiliyatlarni rivojlantirish bolalarning o‘quv jarayonidagi muvaffaqiyatlarini ta’minlaydi. Yangi bilimlar, ko‘nikmalar va tajribalar olish bolalarning o‘zlarini ifodalashlariga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar qobiliyatlarini rivojlantirish metodlari:

1. O‘yin orqali o‘qitish:

- O‘yin metodlari bolalar uchun o‘qitishning eng samarali vositalaridan biridir. O‘yinlar bolalar uchun qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, ular o‘z qobiliyatlarini sinab ko‘rish, yaratish va o‘rganish orqali rivojlanadilar. Masalan, konstruktorlar, interaktiv o‘yinlar, roli o‘yinlari bolalarning kreativlik va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

- O‘yinlar yordamida bolalar turli vazifalarni bajarish orqali muammolarni hal qilishni o‘rganadilar, bu esa ularning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

2. Ijodiy faoliyat:

- San'at va hunarmandchilik: Rasm chizish, haykaltaroshlik, qo‘lda ishlash va boshqa ijodiy faoliyatlar bolalarning kreativ fikrlashini rivojlantiradi. Bu jarayon bolalar o‘z his-tuyg‘ularini ifodalash, tasavvur qilish va yangi g‘oyalarni yaratish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

- Musiqa va ritm: Qo‘shiqlarni aytish, musiqa asboblari bilan o‘ynash bolalar rivojlanishining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Musiqa bolalar fikrlashini rivojlantiradi, ritm va tovushlarni aniqlashni o‘rgatadi. Bu faoliyat bolalarga stressni boshqarish va hissiy jihatdan rivojlanishga yordam beradi.

3. Ko‘rgazmalar va mashqlar:

- Vizual materiallar: Ko‘rgazmalar, videolar, rasmlar, kartochkalar va boshqa vizual materiallar bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu vositalar bolalar uchun yangi tushunchalarni o‘zlashtirishni osonlashtiradi.

- Kognitiv mashqlar: Bolalarga murakkab vazifalarni bajarish, raqamlar, ranglar va shakllarni o‘rganish orqali mantiqiy va matematik ko‘nikmalarni rivojlantirish mumkin. Bu bolalar uchun fikrlash jarayonini mustahkamlashga yordam beradi.

4. Jismoniy faoliyat va sport:

- Jismoniy rivojlanish: Jismoniy mashqlar va sport faoliyati bolalar jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi. Mashqlar orqali bolalar qo‘l va oyoq mushaklarini, muvofiqligini va chaqqonligini rivojlantiradilar.

- Kichik va katta motorika: Bolalar qo‘l, barmoqlar, oyoqlar va tana bilan turli mashqlarni bajargan holda motorika ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Bu o‘z navbatida bolaning o‘zini erkin ifodalashiga yordam beradi.

5. Ko‘p ma'lumotli faoliyat:

- Eksperimentlar va tajribalar: Bolalar uchun oddiy eksperimentlar o‘tkazish orqali ularning ilmiy qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Masalan, o‘simliklar o‘sishini kuzatish, oddiy fizika tajribalari, ranglar va suv bilan tajriba qilish bolalarga yangi tushunchalarni o‘rganishga yordam beradi.

○ Tabiatni kuzatish: Tabiiy muhitni kuzatish va o'rganish orqali bolalar o'z atrofidagi dunyoni tushunishga o'rganadilar. Bu ularning intellektual qobiliyatlarini rivojlantiradi.

6. Hikoyalar va ertaklar:

○ Ertaklarni yaratish va tinglash: Bolalar uchun hikoya yoki ertak yaratish ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, bolalar o'zlari o'qigan yoki eshitgan ertaklar asosida o'z fikrlarini ifodalashni o'rganadilar.

○ Rassomlik va dramatisatsiya: Ertaklar va hikoyalar orqali bolalar dramatik o'yinlar o'ynab, rol o'ynashni va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

7. Ta'limning individualizatsiyasi:

○ Har bir bola o'ziga xos qobiliyat va qiziqishlarga ega. Tarbiyachilar va o'qituvchilar bolalarning shaxsiy ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda o'qitishni tashkil qilishlari kerak. Bu orqali bola o'zini yanada erkin his qilishga va o'z qobiliyatlarini yanada rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'qitish jarayonida qobiliyatlarini rivojlantirish nafaqat ularning bilimlarini oshirish, balki ularning ijodiy va intellektual salohiyatlarini kengaytirish uchun muhimdir. O'yinlar, ijodiy faoliyat, jismoniy mashqlar, eksperimentlar va o'qish metodlari bolalar uchun eng samarali rivojlanish vositalaridir. Har bir bolaning qobiliyatlari individual tarzda rivojlantirilishi, shuningdek, o'qituvchining sabr-toqati va diqqat-e'tibori orqali to'g'ri yo'nalishda shakllantirilishi zarur. Bu jarayon bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatli va baxtli hayotga tayyorlanishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. N.Kayumova "Maktabgacha pedagogika".2013 y.
2. M.Hakimova, M.Ma'rufova "Bolalarni ijtimoiy moslashuvi" 2021 y.
3. Chorieva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.

7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.014> Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.
9. Chorlieva, D. A. BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO'LLARI. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). МАКТАБГАЧА ТА'LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.
13. Choriyeve, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 1(2-3).
14. Durdon, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).
15. Durdon, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.
16. Choriyeve, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
17. DURDON, C., & SHAHNOZA, K. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O'RN. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.